

SAADET ve ŞEKÂVET MUTLULUK ve MUTSUZLUK

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا فِي جَنَازَةٍ فِي بَقِيعِ الْغَرْقَدِ، فَأَتَانَا النَّبِيُّ ﷺ فَقَعَدَ وَقَعَدْنَا حَوْلَهُ، وَمَعَهُ مَخْصَرَةٌ فَنَكَّسَ، فَجَعَلَ يَنْكُتُ بِمَخْصَرَتِهِ ثُمَّ قَالَ: ”مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ، مَا مِنْ نَفْسٍ مَنُفُوسَةٍ إِلَّا كُتِبَ مَكَانُهَا مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَإِلَّا قَدْ كُتِبَ شَقِيَّةً أَوْ سَعِيدَةً.“

Hz. Ali (ra) anlatıyor:

“Bir keresinde Medine’deki Bakî’ Kabristanı’nda bir cenazede bulunuyorduk. Peygamber (sav) yanımıza gelip oturdu. Biz de onun çevresine toplandık. Elinde bir çubuk vardı. Başını düşünceli bir şekilde aşağıya doğru eğdi ve elindeki çubukla yerde çizgiler çizmeye başladı.

Sonra, ‘Hiçbiriniz, (hatta) hiçbir canlı yoktur ki cennet ve cehennemdeki gideceği yer ile saîd (mutlu) veya şakî (bedbaht) olduğu (önceden) yazılmış olmasın.’ buyurdu.”

(B1362 Buhârî, Cenâiz, 82; M6731 Müslim, Kader, 6)

عَنْ سَعْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ”مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ رِضَاهُ بِمَا قَضَى اللَّهُ لَهُ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ آدَمَ تَرْكُهُ اسْتِخَارَةَ اللَّهِ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ آدَمَ سَخَطُهُ بِمَا قَضَى اللَّهُ لَهُ.“

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ سَعْدٍ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ”مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ ثَلَاثَةٌ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ آدَمَ ثَلَاثَةٌ: مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ وَالْمَسْكَنُ الصَّالِحُ وَالْمَرْكَبُ الصَّالِحُ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ آدَمَ الْمَرْأَةُ الشُّوءُ وَالْمَسْكَنُ الشُّوءُ وَالْمَرْكَبُ الشُّوءُ.“

عَنِ الْحَارِثِ بْنِ أَبِي يَزِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ”لَا تَمَتُّوا الْمَوْتَ فَإِنَّ هَوْلَ الْمَطْلَعِ شَدِيدٌ وَإِنَّ مِنَ السَّعَادَةِ أَنْ يَطُولَ عُمْرُ الْعَبْدِ وَيَرْزُقَهُ اللَّهُ الْإِنَابَةَ.“

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ خَطَبَ النَّاسَ يَوْمَ فَتَحَ مَكَّةَ فَقَالَ: ”يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُيْبَةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعَاضَمَهَا بِأَبَائِهَا فَالنَّاسُ رَجُلَانِ رَجُلٌ بَرٌّ تَقِيَّ كَرِيمٌ عَلَى اللَّهِ وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ هَيْنَ عَلَى اللَّهِ وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ وَخَلَقَ اللَّهُ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ...“

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ”لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا شَقِيٌّ.“ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنِ الشَّقِيُّ؟ قَالَ: ”مَنْ لَمْ يَعْمَلْ لِلَّهِ بِطَاعَةٍ وَلَمْ يَتْرِكْ لَهُ مَعْصِيَةً.“

Sa'd (b. Ebû Vakkâs) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“İnsanoğlu, Allah'ın kendisi için takdir ettiğine rıza gösterirse mutlu olur. Şayet, Allah'tan hayırlı olanı ummayı terk eder ve Allah'ın kendisi için takdir ettiğine kızıp, isyan ederse bedbaht olur.”*

(T2151 Tirmizî, Kader, 15)

İsmâil b. Muhammed'in, babası aracılığı ile dedesi Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Üç şey insanoğlunun mutluluğundan, üç şey de insanoğlunun bedbahtlığındandır. İnsanoğlunun mutluluğundan olan şeyler; iyi bir eş, oturmaya müsait bir ev ve uygun bir binektir. İnsanoğlunun bedbahtlığından olan şeyler ise, kötü bir eş, kötü bir ev ve kötü bir binektir.”*

(HM1445 İbn Hanbel, I, 169)

Hâris b. Ebû Yezid'in naklettiğine göre, Câbir b. Abdullah, Hz. Peygamber'i (sav) şöyle derken işitmiştir: *“Ölümü istemeyin. Zira can vermek (sekerâtü'l-mevt) çok zordur. Kişinin ömrünün uzun olması ve Allah'ın insana, tevbe ile kendisine yönelme imkânı vermesi onun için mutluluktur.”*

(HM14618 İbn Hanbel, III, 333)

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav), Mekke'nin fethi günü insanlara hitap ederek şöyle buyurmuştur: *“Ey İnsanlar! Allah sizden câhiliye gururunu ve atalarla övünme âdetini gidermiştir. İnsanlar iki gruptur: İyi, takva sahibi, Allah katında değerli kişi ve günahkâr, bedbaht Allah katında değersiz kişi. İnsanlar, Âdem'in çocuklarıdır ve Allah, Âdem'i topraktan yaratmıştır...”*

(T3270 Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an, 49; D5116 Ebû Dâvûd, Edeb, 110, 111)

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav), *“Şakî (bedbaht) dışında kimse cehennem ateşine girmez.”* buyurmuş, *“Ey Allah'ın Resûlü, şakî kimdir?”* diye kendisine sorulunca da, *“Şakî, Allah için hiçbir taatte (ibadet ve amelde) bulunmayan ve Allah için hiçbir kötülüğü (günahı) terk etmeyen kimsedir.”* cevabını vermiştir.

(İM4298 İbn Mâce, Zühd, 35; HM8578 İbn Hanbel, II, 349)

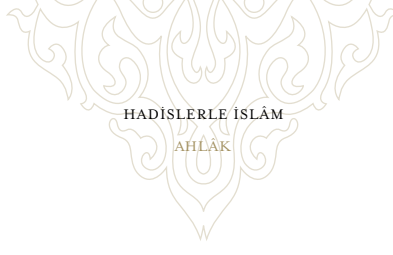

HC

z. Ali (ra) anlatıyor: “Bir keresinde Medine’deki Bakî’ Kabristanı’nda bir cenazede bulunuyorduk. Peygamber (sav) yanımıza gelip oturdu. Biz de onun çevresine toplandık. Elinde bir çubuk vardı. Başını düşünceli bir şekilde aşağıya doğru eğdi ve elindeki çubukla yerde çizgiler çizmeye başladı. Sonra, ‘Hiçbiriniz, (hatta) hiçbir canlı yoktur ki cennet ve cehennemdeki gideceği yer ile saâd (mutlu) veya şakî (bedbaht) olduğu (önceden) yazılmış olmasın.’ buyurdu. Sahâbîlerden biri, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Öyleyse biz ibadeti ve ameli bırakıp yalnız kaderimize dayanmalı değil miyiz? Çünkü nasıl olsa saadet ehlinden olan kimse ona uygun işler yapacak; şekâvet ehlinden olan kimse de ona uygun işler yapacak.’ dedi. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü, (bilakis iyi ameller yapmak gerektiğine ve herkesin ne iş için yaratıldıysa onu kolaylıkla başaracağına işaretle), ‘Saadet ehlinden olan kimseye saadet ehlinin ameli; şekâvet ehlinden olan kimseye de şekâvet ehlinin ameli kolaylaştırılacaktır.’ buyurdu ve Leyl sûresinin şu âyetlerini okudu: ‘Onun için kim (elinde bulunandan) verir, Allah’a karşı gelmekten sakınır ve en güzel sözü (kelime-i tevhidi) tasdik ederse, biz onu en kolay olana kolayca iletiriz. Fakat kim cimrilik eder, kendini Allah’a muhtaç görmez ve en güzel sözü (kelime-i tevhidi) yalanlarsa biz de onu en zor olana kolayca iletiriz.’”¹

Câhiliye döneminde saadet (mutluluk) ve şekâvet (mutsuzluk) kavramı, daha çok mutluluğu ve mutsuzluğu şans ve talihte aramak için kullanılmıştır. Mutluluk ve mutsuzluk, şans ve talih işi olarak görülmüş, şans ve talih de yıldızların ve kuşların hareketleriyle tespit edilerek sığ bir anlayışa indirgenmiştir. Günümüzde de görüldüğü gibi astroloji ve farklı dillerdeki “talih kuşu” ve benzeri ifadelerde geçen mutluluk ve mutsuzluk, ne insanın kendisine, ne yapıp ettiklerine ne de Yaratıcı’sına bağlanmaktadır. Nitekim “saadet” kavramının kendisinden türediği “seade” kelimesi, erken dönem Arapça sözlüklerde ilk anlam olarak “uğurlu olmak, bir şeyi uğurlu saymak, meymenetli olmak” anlamlarında kullanılmış; bu kelimeden türeyen “suad”, şans ve talihi belirleyen bir yıldızın adı olmuştur. Ayrıca Araplar, şans getirip getirmemesine göre yıldızları, “sa’d” kelimesini izafe ederek isimlendirmişler; “yevm-i sa’d ve yevm-i nahs” deyimini de “bahtlı gün, bahtsız gün” anlamında kullanmışlardır. Aynı şekilde saadetin tam

¹ Leyl, 92/5-10; B1362
Buhârî, Cenâiz, 82; M6731
Müslim, Kader, 6.

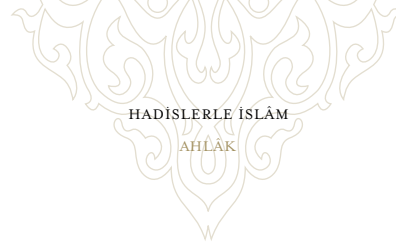
karşıtı olan “şekâvet” kelimesini de “büyük talihsizlik, bedbahtlık, sefalet, ümitsizlik, zorluk, ıstırap” anlamlarında kullanmışlar, dolayısıyla mutsuzluğu da şans ve talihe bağlamışlardır.²

İslâm’la birlikte hem Kur’an hem de Hz. Peygamber, saadet ve şekâvet kavramlarının anlamında köklü bir değişiklik yapmış; mutluluğu ve mutsuzluğu şans ve talihte aramak yerine insanın kendisine ve bu dünyada yapıp ettiklerine bağlayarak Yüce Allah’la olan ilişkisine göre anlamlandırmıştır. İslâm, dünyası ve âhireti ile hayatı bir bütün olarak değerlendirmektedir. Bundan dolayı her iki kavrama dünyevî ve uhrevî olmak üzere varlığın iki boyutunu kuşatan bir anlam yüklemiştir. Saadet, hem bu dünyadaki mutluluğu hem de âhiretteki mutluluğu ifade ederken; şekâvet de hem bu dünyadaki mutsuzluğu hem de âhiretteki mutsuzluğu ifade etmektedir. Saadet kavramı açısından bakıldığında her iki âlemdeki mutluluk, kaynağı vahiy olan din tarafından yorumlanan ve yönlendirilen bir dünya hayatına bağlıdır. Nitekim İslâm’da dinin tanımı ve anlamı, hem bu dünyada hem de âhirette kişiyi mutlu kılacak ilâhî kuralların tamamı olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde “dâreyn saadeti” deyiimi ve duası da dünya ve âhiret mutluluğunu anlatmaktadır.

Dünya saadeti söz konusu edildiğinde, dünya hayatında dinin, aklın, bedenın, neslin ve malın korunması, İslâm’ın en büyük gayesidir. Bütün bunlar, aynı zamanda günümüz dünyasının temel insan hak ve özgürlüklerinden saydığı hususlardır. Dolayısıyla dünya saadeti ancak, bu beş temel hakkın korunduğu ve yaşatıldığı bir dünyada gerçekleşebilecektir. Bu da İslâm’ın emir ve yasaklarının fert ve toplum hayatında yaşanmasıyla sağlanabilir ki âhiret saadetinin yolu da bundan geçmektedir. Ayrıca dünya saadetinin, bilgi ve sağlam karakter gibi nefse (benliğe), sağlık ve güvenlik gibi bedene ve bu ikisinin dışında kalan ve bu ikisinin mutluluğunu artıracak servet ve benzeri hususlara ilişkin yönleri de bulunmaktadır.

Âhiret saadeti, Allah’a kendi rızasıyla teslimiyet gösteren ve bilinçli bir hayat sürerek O’nun emir ve yasaklarına itaat edenlere vaad edilen, Allah’ın rızasına nâil olma ebedî huzur ve neşesini de içinde barındıran sonsuz mutluluktur. Kur’ân-ı Kerîm, bu durumu şöyle anlatmaktadır: “O gün geldiği zaman Allah’ın izni olmadan hiçbir kimse konuşamaz. Onlardan mutsuz (cehennemlik) olanlar da vardır, mutlu (cennetlik) olanlar da. Mutsuz olanlara gelince; cehennemdedirler. Onların orada çok ıstıraplı bir soluyuşları ve hıçkırışları vardır. Onlar, gökler ve yerler durdukça orada ebedî olarak

² HT1/321 Halil b. Ahmed, *Kitâbü’l-ayn*, I, 321; V,184; LA23/2011 İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, XXIII, 2011; XXVI, 2304.

kalacaklardır. Ancak Rabbinin dilemesi başka. Şüphesiz Rabbin istediğini yapandır. Mutlu olanlara gelince, gökler ve yerler durdukça içinde ebedî kalmak üzere cennettedirler. Ancak Rabbinin dilemesi başka. Bu onlara ardı kesilmez bir lütuf olarak verilmiştir.”³ Buna göre asıl saadet, ebedî saadettir. O da cennettir, cemâlullahıdır.

Kur’an’da, şekâvet kelimesi çeşitli türevleriyle kullanılmış, bu kavrama ne şans ne de talih anlamı yüklenmiştir. Aksine bu kavram Allah’tan yüz çeviren ve O’nun hidayetini reddeden kimselerle ilgili olarak kullanılmıştır.⁴ Örneğin dünya zevk ve eğlencelerine dalmak suretiyle benliklerini kaybedenler⁵ şakî kimselerdir. Bu insanlar, dünya hayatlarında yapıp ettiklerinden mutlu olduklarını düşünüyor olabilirler. Gerçekte ise benliklerini kaybettikleri için farkına varamadıkları ama âhirette mutlaka farkına varacakları, tam bir bedbahtlık içindedirler. Orada onları, iç çekişlerin ve hıçkırıkların hâkim olduğu bir elem günü beklemektedir.⁶

Aslında şekâvet kelimesi, bedbahtlığın farklı boyutlarını bünyesinde barındıran bir niteliğe sahiptir. Meselâ, şekâvet kapsamında okunabilecek kelimeler arasında yer alan “havf”, korku ve kaygıyı ifade ederken,⁷ “hemm” ve “hüzn”, üzüntü, mutsuzluk ve iç sıkıntısını anlatmaktadır.⁸ “Hasret”, insanın elinden kaçırdıklarına duyduğu elem ve pişmanlığı,⁹ telâfisi imkânsız olanı görünce yaşanan ruh hâlini ifade ederken, “dîyk” gönül huzursuzluğunu, şüphe ve tedirginliği anlatmaktadır.¹⁰ Benzer şekilde “gam”, dilimizde de kullanıldığı biçimde dert, keder anlamı taşımaktadır.¹¹ Olumsuz çağrışıma sahip bütün bu ifadelerin şekâvete dair bedbahtlık türleri olduğunu söylemek mümkündür.

Hz. Peygamber’in dilinde de saadet ve şekâvet kavramının anlam dünyası, Kur’an’ınki ile örtüşmektedir. Anne tarafından Hz. Peygamber’e akraba olup ona ilk iman edenlerden biri olan Sa’d b. Ebû Vakkâs’tan¹² rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber, “*İnsanoğlu, Allah’ın kendisi için takdir ettiğine rıza gösterirse mutlu olur. Şayet, Allah’tan hayırlı olanı ummayı terk eder ve Allah’ın kendisi için takdir ettiğine kızıp, isyan ederse bedbaht olur.*” buyurmuştur.¹³

Bu rivayete göre dünya hayatında mutluluğun anahtarlarından biri, Hz. Peygamber’in dilinde “Allah’tan hayırlı olanı istemek” olarak çevirdiğimiz istihâre bilincidir. İstihâre, sadece bir rüya görmek için yatmak değil, Allah’tan hep hayırlı olanı isteme bilincine ulaşabilmektir. Bu bilinç, kişinin, “Ey Rabbim! Şayet senden istediğim şey benim için hayırlı ise onu

³ Hûd, 11/105-108.

⁴ Hûd, 11/105-107; Ta-Hâ, 20/117, 123; Âlâ, 87/11-12; Leyl, 92/15-16; Mü’minûn, 23/106.

⁵ En’âm, 6/12, 20; Arâf, 7/9, 53; Hûd, 11/21; Mü’minûn, 23/103; Zümer, 39/15; Şûrâ, 42/45.

⁶ Meryem, 19/39.

⁷ LA15/1290 İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, XV, 1290.

⁸ LA10/861 İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, X, 861.

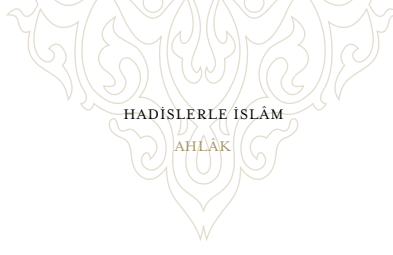
⁹ LA10/869 İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, X, 869.

¹⁰ LA29/2628 İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, XXIX, 2628.

¹¹ LA37/3302 İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, XXXVII, 3302.

¹² ST3/139 İbn Sa’d, Tabakât, III, 139.

¹³ T2151 Tirmizî, Kader, 15; HM1444 İbn Hanbel, I, 169.

bana nasip eyle!” diyebilme şuurudur. Buna göre istihâre, her şeyden önce Müslüman’ın hayat tarzıdır.

Mutluluğun diğer anahtarı ise Allah’ın kaza ve kaderine rıza gösterebilme bilincidir. Yunus Emre’nin deyişiyle, “Kahrın da hoş, lütfun da hoş!”; Erzurumlu İbrâhim Hakkı’nın ifadesiyle, “Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler!” teslimiyetini sergileyebilmektir. Bela ve musibetlere sabır gösterebilmektir. Çünkü dünya imtihanı ancak bu şekilde kazanılabilir. Hz. Peygamber, “*Sabır, musibetin başa geldiği ilk andadır.*” buyurmuştur.¹⁴ Müslüman, dünya hayatında zaman zaman musibetlerle karşılaştığında, bunu asla bir bedbahtlık olarak görmez. Aksine ıstırap, sıkıntı, felâket ve musibetler, bir Müslüman’ın, faziletli davranışlar sergileyebilmesi için, Allah’a olan imanının test edildiği bir denenme sürecidir. Böyle bir ıstırap, asla şekâvet değildir. Bunun adı beladır, denenme süreci de ibtilâdır. Kur’an, bu durumu, “*Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele!*”¹⁵ âyetiyle ifade etmektedir.

Câhiliye döneminde Araplar, kadın, ev ve atı (bineği) uğursuz sayarlardı; bunların kişiyi bereketsiz ve mutsuz kılacağına inanırlardı.¹⁶ Hz. Peygamber, câhiliyeden gelen bu bâtil inancı ortadan kaldırarak bu dünyadaki bütün mutlulukların en başına, kişinin iyi bir aile kurmasını getirdi. Uhud Savaşı’nda bedenini siper ederek Hz. Peygamber’i koruyan ve bu sebeple Peygamber Efendimizin kendisini, “*Anam babam sana feda olsun!*” diyerek methettiği, isminin kelime anlamı da “mutluluk” olan büyük sahâbî Sa’d b. Ebû Vakkâs’tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “*Üç şey insanoğlunun mutluluğundan, üç şey de insanoğlunun bedbahtlığındandır. İnsanoğlunun mutluluğundan olan şeyler; iyi bir eş, oturmaya müsait bir ev ve uygun bir binektir. İnsanoğlunun bedbahtlığından olan şeyler ise kötü bir eş, kötü bir ev ve kötü bir binektir.*”¹⁷

Hayırlı bir eşten kasıt, dindarlık, beden sağlığı, akıl, edep, güzel idare ve yaratılış güzelliği gibi niteliklerdir. Hz. Peygamber’in saadet kelimesini en çok kullandığı yerlerden birinin aile hayatı ile ilgili konular olması, onun (sav) aile mutluluğuna verdiği önemi göstermektedir. Aile mutluluğunu Kur’an, “göz aydınlığı” deyişi ile anlatmaktadır. Genellikle bütün dillerde mutluluğun ilk tezahür ettiği yer, göz bebeğidir. Kur’an’da da müminlerin özellikleri anlatılırken onların, “*Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle!*”¹⁸ şeklinde dua ettiklerinden söz edilmektedir. Bu âyet, kişinin

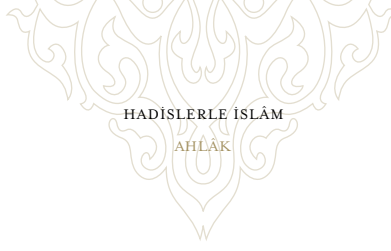
¹⁴ M2139 Müslim, Cenâiz, 14; B1283 Buhârî, Cenâiz, 31.

¹⁵ Bakara, 2/155.

¹⁶ HM26562 İbn Hanbel, VI, 240; TM1641 Tayâlisî, *Müsned*, II, 231.

¹⁷ HM1445 İbn Hanbel, I, 169.

¹⁸ Furkân, 25/74.

Allah'tan hep hayırlı olanı istemesi gerektiğine vurgu yapmasının yanı sıra hayırlı bir eşe ve salih evlâtlara sahip olmanın, aile saadeti anlamına geldiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Yine Hz. Ömer'in Mekke valisi olan Nâfi' b. Abdülhâris¹⁹ tarafından nakledilen bir rivayette Hz. Peygamber, iyi komşuya sahip olmayı da eklemiş ve “İyi bir komşu, rahat bir binek ve geniş bir ev kişinin mutluluğundandır.”²⁰ buyurmuştur.

Rivayetin sonunda geçen “geniş ev” tabiri ile insanın temel ihtiyaçlarından olan barınma ihtiyacına vurgu yapılmaktadır. Zira geçimin yarısı barınma ile ilgilidir. Bu sebeple ihtiyacı karşılayacak şekilde güzel bir eve sahip olmak bir mutluluk vesilesidir. Kişinin durumuna uygun bir bineğe sahip olması, onun temel ihtiyaçlarını karşılaması açısından bir mutluluk vesilesidir. Güzel ahlâklı bir komşu, kişinin güvenilir bir çevrede yaşaması açısından çok önemlidir ve bir mutluluk vesilesidir. Belki de bu durumu en güzel “Ev alma, komşu al” atasözü anlatmaktadır. Hz. Peygamber, yukarıdaki hadislerde özellikle hiçbir insanın hayatı boyunca kendisinden müstağni kalamayacağı hususları ifade etmiştir. Güzel bir ev, uygun bir binek ve iyi bir komşuya sahip olmak, kısacası bütün bu sayılanlar, başka bir gaye için değil, ancak ve ancak İslâm toplumunun en güzide kurumu olan ailenin huzur ve mutluluğu içindir.

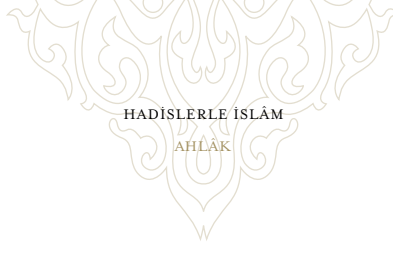
Hız. Peygamber'in hadislerine göre, tevbe etmeyi ihmal etmemesi kaydıyla uzun bir ömür sürmesi de kişiye verilmiş bir mutluluktur. Çünkü bu, kişiyi âhirette de mutlu kılacaktır. Sahâbenin büyüklerinden ve bilginlerinden olan Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Hız. Peygamber, “Ölümü istemeyin. Zira can vermek (sekerâtü'l-mevt) çok zordur. Kişinin ömrünün uzun olması ve Allah'ın insana, tevbe ile kendisine yönelme imkânı vermesi onun için mutluluktur.”²¹ buyurmuştur.

Evet, Allah'a karşı iyilik, takva ve keremle geçen bir ömür, elbette, imrenilmesi gereken bir ömürdür. Böyle bir kimse âhirette de mutlu olacaktır. Allah'a karşı isyan, bedbahtlık ve kötülüklerle geçen bir ömür de şekâvet içerisinde geçirilen bir ömürdür. Ve böyle bir kimse âhirette de bedbahtlardan olacaktır. İkinci halife Hız. Ömer'in oğlu Abdullah'ın rivayet ettiğine göre, Hız. Peygamber, Mekke'nin fethi gününde insanlara şöyle bir konuşma yapmıştır: “Ey İnsanlar! Allah sizden câhiliye gururunu ve atalarla övünme âdetini gidermiştir. İnsanlar iki gruptur: İyi, takva sahibi, Allah katında değerli kişi ve günahkâr, bedbaht Allah katında değersiz kişi. İnsanlar, Âdem'in çocuklarıdır ve Allah Âdem'i topraktan yaratmıştır. Allah şöyle

¹⁹ EÜ5/284 İbnü'l-Esir, Üsdü'l-gâbe, V, 284.

²⁰ HM15446 İbn Hanbel, III, 408; EM457 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 162.

²¹ HM14618 İbn Hanbel, III, 333.

buyurmuştur: ‘Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.’”²² Hz. Peygamber, bu konuşmasında insanları temelde mutlu ve bedbaht olarak ikiye ayırmıştır. Kişi mümin ve müttaki ise kendi toplumu içinde olmasa bile Allah katında değerlidir. Kişi günahkâr ve bedbaht ise kendi toplumu içinde yüksek bir konumda olsa bile Allah katında değersizdir.

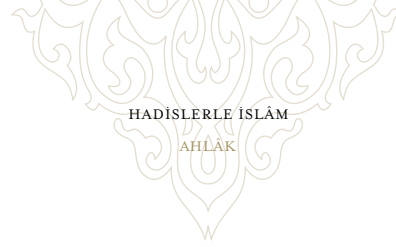
Hz. Peygamber, kimi hadislerinde saadet ve şekâveti, kişinin kaderine dayandırarak ifade etmiştir. Bu, câhiliye dönemi Araplarında var olan saadet ve şekâvetin şans ve talihe bağlı olduğu inancının yok edilmesi; bunun yerine saadet ve şekâvetin Allah’a dayandırılması, gerçek mutluluğun ve bedbahtlığın ancak Allah ile olan bir ilişki sayesinde anlamının olacağına vurgulanması açısından son derecede önemlidir. Fakih ve müfessir sahâbî Abdullah b. Mes’ûd’dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz sizden birinizin oluşumu annesinin karnında kırk günde toplanır. Sonra benzer bir süre asılı hâlde (embriyo) olur. Sonra benzer bir süre bir parça çiğnenmiş et hâline gelir. Sonra melek gönderilir ve kendisine ruh üfürülür. Meleğe dört kelime; rızkını, ecelini, amelini ve şakî (bedbaht) yahut saîd (mutlu) olacağını yazması emredilir. Kendinden başka ilâh olmayan Allah’a yemin ederim ki sizden biriniz cennetliklerin yaptığını yapar, hatta cennetle arasında bir arşından başka mesafe kalmamışken kitap (kader) onu geçer ve cehennemliklerin yaptığını yapar da cehenneme girer. Ve yine sizden biriniz cehennemliklerin yaptığını yapar, hatta cehennemle arasında bir arşından fazla mesafe kalmamışken kitap (kader) onu geçer de cennetliklerin yaptığını yapar ve cennete girer.”²³

Yine hadis kaynaklarımızda Abdullah b. Mes’ûd’un, “Şakî (bedbaht), annesinin karnında şakî olandır. Saîd (mutlu) ise başkasından ibret alandır.” dediği nakledilir. Rivayetin devamında da Hz. Peygamber’dan şöyle bir hadis aktarılır: “Nutfenin üzerinden kırk iki gece geçti mi, Allah ona bir melek gönderir. Melek onu şekillendirir; kulağını, gözünü, cildini, etini ve kemiklerini yaratır. Sonra, ‘Ey Rabbim! Erkek mi olacak, dişi mi?’ diye sorar. Rabbin, dilediğini hüküm buyurur; Melek de yazar. Sonra, ‘Ey Rabbim! Eceli ne olacak?’ der. Rabbin, dilediğini söyler. Melek yine yazar. Sonra, ‘Ey Rabbim! Rızkı ne olacak?’ der. Rabbin, dilediğini hükmeder. Melek yine yazar. Sonra melek elindeki sayfayı çıkartır, kendisine emredileni ne artırır ne de eksiltir.”²⁴

²² Hucurât, 49/13; T3270 Tirmizî, Tefsîrû’l-Kur’ân, 49; D5116 Ebû Dâvûd, Edeb, 110, 111.

²³ M6723 Müslim, Kader 1; B6594 Buhârî, Kader, 1.

²⁴ M6726 Müslim, Kader, 3; İM46 İbn Mâce, Sünnet, 7.

Bu hadise göre insan, daha anne karnında meydana gelirken mutluluk ve bedbahtlık potansiyeliyle oluşur. Dolayısıyla dünya hayatında kendi tercihleri ve yapıp ettikleri ile ya mutluluk potansiyelini açığa çıkarır ve mutlu olur, yahut mutsuzluk potansiyelini açığa çıkarır ve bedbaht olur. Hz. Peygamber'in saadet ve şekâveti kadere bağlaması, insanın cüz'î iradesini ve salih amellerini anlamsız hâle getirmez. Aksine Hz. Peygamber, insanın ancak kendi çabasıyla mutlu olabileceğini ve Allah'ın, insanın çabasına binaen amelleri kendisine kolaylaştıracağını ifade etmiştir. Neticede Hz. Peygamber'in bu konudaki hadislerinden mutluluğu sağlayacak iş, eylem ve ameller için çaba göstermeyi yok sayan bir kadercilik anlayışı çıkmaz. Çünkü Hz. Peygamber, insanın mutluluğunu sağlayacak ve kolaylaştıracak yolları, bizzat kendi hayatında yaşayarak göstermiştir. Hz. Peygamber, bu dünyada hep salih amel işlemeye vurgu yapmıştır. Çünkü kişinin saadet ve şekâveti amellere göre belirlenmektedir. Kur'an, "*İnsan için ancak çalıştığı vardır.*"²⁵ buyurmak suretiyle hep güzel ameller işlemeye teşvik etmiştir.

Bedir şehitlerinden Sa'd b. Mâlik'in oğlu Sehl b. Sa'd'dan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber, "*Ameller ancak neticelerine göre değerlendirilir.*"²⁶ buyurmuştur. Yine Resûlullah (sav), "*Şakî (bedbaht) dışında kimse cehennem ateşine girmez.*" demiş, "Ey Allah'ın Resûlü, şakî kimdir?" diye kendisine sorulunca da, "*Şakî, Allah için hiçbir taatte (ibadet ve amelde) bulunmayan ve Allah için hiçbir kötülüğü (günahı) terk etmeyen kimsedir.*" cevabını vermiştir.²⁷ Dolayısıyla kişinin bahtiyar ya da bedbaht oluşu hep Allah'a imanının ardından amellere bağlanmıştır.

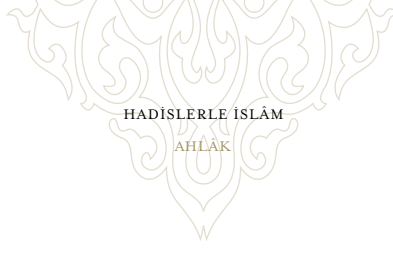
Bu rivayetlerde geçen "her insanın cennet ve cehennemdeki yerinin belli olduğu" gerçeğine gelince bu, Allah'ın ilim sıfatı ile ilgili olup, sadece Allah katında bilinen bir durumdur. Bu konuda insanlar nezdinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla insanlar, özgür iradeleriyle Allah'a iman ettikten sonra ibadet ve hayır yolunda çalışmak gibi salih ameller yapmakla yükümlüdürler. Nitekim İbn Ömer'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber, "*Dünyada bir garip gibi, yabancı gibi hatta bir yolcu gibi ol! Kendini kabir halkından biri gibi kabul et.*" buyurmuş, rivayetin devamında İbn Ömer, hadisi rivayet eden Mücâhid'e hitaben, "*Sabaha çıktığında akşama varacağım diye içinden geçirme; akşama ulaştığında da sabaha çıkacağım diye içinden geçirme. Hastalığından önce sağlığından, ölümünden önce hayatından istifade ederek hazırlık yap. Ey Allah'ın kulu! Yarın hâlinin ne olacağını bilemezsin.*" demiştir.²⁸

²⁵ Necm, 53/39.

²⁶ B6607 Buhârî, Kader, 5.

²⁷ İM4298 İbn Mâce, Zühd, 35; HM8578 İbn Hanbel, II, 349.

²⁸ T2333 Tirmizî, Zühd, 25.

İnsanın mutluluğu elde etmesi, en başta nefsinin istek ve arzularını kontrol altına almasına bağlıdır. Ardından da bilgi ve kültür düzeyini yükseltmeli, ahlâkını güzelleştirmeli ve salih ameller yapmalıdır. Kişi, ancak bu şekilde olgunluk derecesine ulaşır ve mutluluğu elde eder. Tam aksine nefsinin istek ve arzularını kontrol altına almaz, nefsinin tutsağı hâline gelirse, böyle bir insan, Kur'an'ın ifadesiyle aşağıların aşağısına düşer²⁹ ve sürekli kötülüğe davetiye çıkarır. Kur'an, böyle bir nefsi, "sürekli kötülüğü emreden" anlamında "nefs-i emmâre" olarak adlandırır.³⁰ Artık böyle bir insan, Allah'ı unutmuştur. Allah'ı unuttuğu için kendi benliğini de unutmuştur.³¹ Sadece bedensel yetenekleri, arzuları, hırsları, dünyevî zevk ve tutkuları için yaşamaktadır. İnsanın arzu ettiği her şeye sahip olma hırsı tahmin edilenin aksine kişiye mutluluk değil mutsuzluk getirir. Zira terbiye edilmemiş bir nefis, insanın en büyük düşmanıdır. Nice kötülükler, eğitilmemiş nefislerin bitmek tükenmek bilmeyen arzu ve istekleri yüzünden işlenmektedir.

Peygamber Efendimiz bir gün minbere çıkmış, hem birinci basamakta, hem ikinci basamakta, hem de üçüncü basamakta "âmin" demişti. Ashâb-ı kiram, "Ey Allah'ın Resûlü! Üç kere 'âmin' dediğini işittik, bunun hikmeti nedir?" diye sorunca Hz. Peygamber şöyle buyurmuştu: "*Birinci basamağa çıktığım zaman, Cibrîl (as) bana gelip dedi ki: Ramazan'a yetişip de günahları bağışlanmadan bu ayı bitiren kul bedbaht olsun! Ben, âmin, dedim. Sonra dedi ki: Ana ve babasına yahut bunlardan birine kavuşan bir kulu, bunlar (anne-babası) cennete koymamışsa, o kul bedbaht olsun! Ben, âmin, dedim. Sonra dedi ki: Yanında sen anılıp da sana salât getirmeyen bir kul bedbaht olsun! Ben buna da âmin dedim.*"³²

Yine Hz. Peygamber Cî'râne denilen yerde Huneyn Savaşı'nda alınan ganimetleri taksim etmekte iken birden Zü'l-Huveysıra et-Temîmî adlı kişi Resûl-i Ekrem'e hitaben, "Adaletli ol!" deyince Peygamber Efendimiz, ona, "Eğer ben adalet etmezsem bedbaht olurum." buyurmuştur.³³

Hz. Peygamber bazen dualarında kötü hükümden, mutsuz olmaktan, düşmanların kendisine gülmesinden ve kötü hâlden Allah'a sığınmıştır.³⁴ Bir hadisinde ise, "*Rahmet, ancak şakiden çıkarılıp alınır.*"³⁵ buyurmuştur. Şekâvet sahibi kimselerden, zalimlerden şefkat ve merhamet duyguları sıyrılıp çıktığı gibi bu hâllerinin cezası olarak da Allah Teâlâ onlara gerek dünyada gerekse âhirette merhamet etmez. Cezalarını çekerler. Çünkü Allah, ancak acıyıp merhamet edenlere rahmetini indirmektedir.

²⁹ Tîn, 95/5.

³⁰ Yûsuf, 12/53.

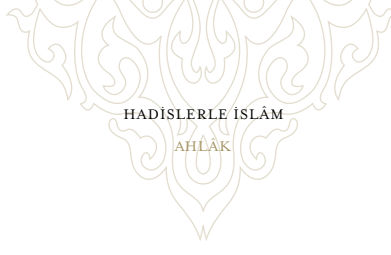
³¹ Haşr, 59/19.

³² EM644 Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, 224.

³³ B3138 Buhârî, Farzu'l-humus, 15; HS5/174 İbn Hişâm, *Siret*, V, 174.

³⁴ M6877 Müslim, *Zikir*, 53.

³⁵ EM374 Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, 136.

Hız. Peygamber bazı hadislerinde fitnelerden uzak kalmayı bir mutluluk olarak addetmiştir. Bedir Savaşı'nda büyük kahramanlıklar gösterdiği için "Resûlullah'ın süvarisi" adıyla anılan Mikdâd b. Esved'in³⁶ naklettiğine göre, Hız. Peygamber, "Şüphesiz mutlu kimse, fitnelerden uzak kalandır. Şüphesiz mutlu kimse, fitnelerden uzak kalandır. Şüphesiz mutlu kimse fitnelerden uzak kalan, bir belaya uğradığında sabredendir. (Fitneye katılana) vah yazık!"³⁷ buyurmuştur.

Bazı rivayetlerde Hız. Peygamber'i gördükten sonra iman etmek ile hiç görmeden ona iman etmek mutluluk olarak ifade edilmektedir. Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Resûl-i Ekrem, "Ne mutlu, beni görüp de iman edenlere!" buyurarak bunu bir kere söylemiş, sonra, "Ne mutlu, beni görmeden iman edenlere!" buyurarak bunu da yedi kere tekrarlamıştır.³⁸ O hâlde hem bu dünyadaki hem de âhiretteki mutluluk, ancak imanla ve bu imana uygun amellerle kazanılabilir. Şüphesiz imanın yeri kalptir. Kalpler, ancak Allah'ı zikrederek huzur bulur.³⁹ Gönül dünyasında Allah sevgisi yer etmiş bir kimsenin üzerine ilâhî bir huzur iner. Böyle bir kimse, Kur'an'ın ifadesiyle "huzur bulmuş nefis" anlamında "nefs-i mutmainne" mertebesine yükselir. Böyle bir nefis sahibi de hem kendisini hem de Allah'ı razı ederek O'na kul olur ve cennetine girer. Gerçekte bir Müslüman'ın hayat-taki en büyük gayesi, "Allah'ım, benim maksadım senin rızanı kazanabilmektir." şuuruna ermektir.

³⁶ MK17771 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, XX, 246.

³⁷ D4263 Ebû Dâvûd, *Fiten ve melahim*, 2.

³⁸ HM12606 İbn Hanbel, III, 155; HM22490 İbn Hanbel, V, 248.

³⁹ Ra'd, 13/28.

